

MAX WEBER ENCYKLOPEDICKÉ HESLO / A PROFILE

FRANTIŠEK NOVOSÁD

Písané pre K&K, 1998 / Written for K&K, 1998

Max Weber sa narodil 21. apríla 1864 v Erfurte, vyrastal však v Berlíne, kde jeho otec vykonával funkciu poslanca Ríšskeho snemu za stranu národných liberálov. Hoci vzťah k otcovi nikdy nebol príkladom harmónie, dôverná znalosť zákulisia politického života bola predsa dôležitým podnetom Weberových úvah o spoločnosti.

Max Weber was born on 21st April 1864 in Erfurt, but grew up in Berlin, where his father held the position of member of the Imperial Parliament for the National Liberal Party. Although his relationship with his father was never especially harmonious, intimate contact with life behind the scenes of political life was an important stimulus for Weber's views on society.

Študoval v Heidelbergu, Štrasburgu, v Berlíne a Göttingene právo, národnú ekonómiu, dejiny, filozofiu a teológiu. Promoval roku 1889 prácou *Vývin osobitného vlastníctva otvorených obchodných spoločností v stredoveku*. Roku 1891 habilitoval prácou *Rímske agrárne dejiny a ich význam pre štátne a súkromné právo*. Roku 1893 sa stal mimoriadnym profesorom rímskeho a obchodného práva v Berlíne, roku 1894 prešiel na univerzitu v Heidelbergu. Jeho univerzitnú dráhu však prerušovali ťažké nervové krízy a preto sa ťažisko jeho činnosti presunulo na vydávanie časopisu *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*, ktorý nielen vďaka Weberovým príspevkom a metodologickým polemikám na jeho stránkach zohral kľúčovú úlohu pri formovaní myslenia o spoločnosti v prvej tretine nášho storočia. Roku 1909 patril k zakladateľom Nemeckej sociologickej spoločnosti. Od roku 1910 sa v jeho vile v Heidelbergu pravidelne schádzali na nedeľných *jour fixe* prominentní hostia, medzi ktorými boli veľmi často Ernest Bloch, Gyorgy Lukács, Karl Mannheim, Karl Jaspers, Emil Lask, teda myslitelia, ktorí výrazne ovplyvnili Weberom, spoluurčovali podobu filozofického a sociologického myslenia 20. storočia. Krátko (1918, 1919) bol profesorom na univerzite vo Viedni a v Mníchove. Okrem niekoľkých ciest po Európe a USA treba hádam spomenúť aj to, že Max Weber sa niekoľkokrát pokúšal vstúpiť do politiky, nepodarilo sa mu však získať významnejšie postavenie. Za vyvrcholenie jeho politických snažení možno pokladať účasť na diskusiách o nemeckej ústave (ktorá bola neskoršie, podľa miesta prijatia, nazvaná Weimarská) v roku 1918. Jeho kome-

He studied law, the national economy, history, philosophy and theology in Heidelberg, Strasbourg, Berlin and Göttingen. He graduated in 1889 with a work on *The development of personal ownership in the open commercial societies of the Middle Ages*. In 1891 he was approved as a university lecturer, on the basis of a work on *Roman agrarian history and its importance for constitutional and civil law*. In 1893, he became a special professor of Roman and commercial law in Berlin. In 1894 he moved to Heidelberg University. However his university career was interrupted by nervous breakdowns, and so the centre of gravity of his activity came to be publication of the periodical *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*, which not only thanks to his contributions and the methodological polemics which appeared on its pages, played a key role in shaping thought about society in the first third of our century. In 1909 he was one of the founders of the German Sociological Society. From 1910, prominent guests came to regular meetings on Sundays in his villa at Heidelberg. They frequently included Ernest Bloch, Georg Lukács, Karl Mannheim, Karl Jaspers and Emil Lask, that is thinkers who were significantly influenced by Weber, and shared in determining the form of philosophical and sociological thinking in the 20th century. For a short time (1918, 1919) he held professorships at the universities of Vienna and Munich. Apart from several journeys in Europe and the United States, it is also necessary to mention that Max Weber made several attempts to enter politics, but did not succeed in gaining a more definite position. Perhaps the peak of his political

táre a analýzy politického diania v Nemecku a Rusku, ako aj komentáre k politickým aspektom svetovej vojny, sú však dôležitou súčasťou nielen jeho teoretického diela, ale stali sa tiež súčasťou politickej skutočnosti doby. Max Weber zomrel na zápal pľúc 14. júna 1920 v Mníchove.

Vedecké dielo Maxa Webera môžeme rozdeliť do niekoľkých skupín, ktoré vzájomne súvisia, zároveň však predstavujú tematicky, ako aj teoreticky odlišné formy realizácie Weberovho teoretického programu.

Do prvej skupiny patria jeho metodologické a teoretické reflexie, teda úvahy o genéze a statuse pojmov vo vedách o spoločnosti a dejinách, skúmania vzťahu teórie a empirie, úvahy o vzťahu vysvetľovania a chápania pri poznávaní sociálno-historickej skutočnosti. Dodnes sú predmetom diskusií jeho úvahy o objektívnosti sociálneho poznania, o spôsobe tvorenia pojmov v spoločenských vedách a úvahy o vzťahu poznania a hodnotenia v skúmaní sociálneho a historického diania. Weberove metodologické úvahy presahujú hranice jednotlivých spoločenskovedných disciplín, ba aj hranice špeciálnych vied a organicky prerastajú do sféry teórie svetonázoru a do sféry filozofie. Preto patrí Weberovi významné miesto i vo filozofickom myslení 20. storočia. Karl Jaspers napr. pokladá Maxa Webera za najvýraznejšieho predstaviteľa „konkrétneho filozofovania, ktoré sa rozvíja v médiu politického usudzovania a vedeckého skúmania, tak ako jeho život bol jediným filozofovaním v médiu jeho konkrétnej existencie“. Do oblasti metodológie patria aj pokusy o systematizáciu základných sociologických pojmov, prvý pochádza z roku 1913 a bol uverejnený pod názvom *O niektorých kategóriách chápanej sociológie*, druhý, písaný v rokoch prvej svetovej vojny, bol uverejnený ako prvá kapitola základného Weberovho diela, ktoré vyšlo roku 1921 pod názvom *Hospodárstvo a spoločnosť*. Za centrálnu zložku jeho diela sa veľmi často pokladajú práve tieto úvahy o metodologickom a teoretickom statuse sociológie. Práve vymedzením základných sociologických pojmov a kategórií sa Weber pre mnohých stáva skutočným zakladateľom vedeckej sociológie. Jeho príspevok ku konštituovaniu sociológie ako autonómnej disciplíny sa naozaj nedá spochybníť. Sociológia sa doteraz pohybuje v rámci vymedzenom Weberovými úvahami o sociálnej stratifikácii, sociologických aspektoch náboženstva, politiky a práva.

Do druhej skupiny patria Weberove úvahy o genéze modernej spoločnosti, o genéze novovekého kapitalizmu. Kľúčovú úlohu tu hrá dielo *Protestantská etika a duch kapitalizmu* z roku 1905 a *Dejiny hospodárstva* (Náčrt univerzálnych sociálnych a hospodárskych dejín), ktoré vyšli až po Weberovej smrti roku 1923.

activity came in 1918, when he participated in discussions about the German constitution (which was later called the Weimar Constitution from the place of its acceptance). His commentaries and analyses of political events in Germany and Russia, as well as his commentaries on the political aspects of world war, are, however, an important part, not only of his theoretical work, but also of the political reality of the period. Max Weber died of inflammation of the lungs on 14th June 1920 in Munich.

We can divide the academic work of Max Weber into several inter-connected groups, but at the same time, they represent thematically and theoretically different forms of the realization of Weber's theoretical program.

The first group includes his methodological and theoretical reflections or considerations of the genesis and status of concepts in social sciences and history, investigation of the relationships between theoretical and empirical approaches, considerations of the relationship between explanation and understanding when dealing with social or historical facts. His ideas about the objectivity of social knowledge, about the method of creating concepts in the social sciences and the relationship between knowledge and evaluation in research on social and historical events are still the subject of discussion today. Weber's methodological reflections surpass the boundaries between individual social science disciplines, and even the boundaries of special sciences. They organically reach into the sphere of world view theories and philosophy. Therefore Weber also occupies an important place in the philosophical thinking of the 20th century. For example Karl Jaspers regards Max Weber as the most significant representative of "applied philosophy, which develops in the medium of politics and academic research, just as his life was only philosophized in the context of his own existence". The area of methodology also includes his attempts to systematize the basic sociological concepts, which first appeared in 1913 and was published under the title "About some categories for understanding sociology".

The second, written in the years of the First World War, was published as the first chapter of Weber's basic work, which appeared in 1921 under the title *Economy and Society*. Precisely these ideas about the methodological and theoretical status of sociology are very often regarded as the central component of his work. In fact Weber, by defining the basic concepts of sociology became for many, the true founder of sociology as a science. His contribution to constituting sociology as an autonomous discipline cannot be doubted. Until today, sociology has moved in the framework defined by

MANŽELIA WEBEROVCI V TALIANSKU / THE WEBERS IN ITALY 1900-01

Do tretej skupiny potom patria štúdié k sociológii svetových náboženstiev, tie nadväzujú na práce o protestantskej etike, metódou kontrastu sa pokúšajú ukázať zdroje osobitosti východných kultúr, dôvody ich odlišnosti od novovekej európskej kultúry.

V delení Weberových diel na skupiny by sme mohli pokračovať. Jeho historické štúdié predovšetkým o antike a stredoveku, ktorých vzorom boli už spomínaná doktorská a habilitačná práca, nemožno zaradiť do tej istej skupiny ako napr. jeho konkrétne sociologické štúdié o faktoroch ovplyvňujúcich národnostné pomery vo východnom Prusku, alebo štúdié o psychofyzike práce v priemysle, prípadne jeho politické a politologické úvahy. A okrem toho sú tu ešte slávne prednášky Veda ako povolanie a Politika ako povolanie, ktoré by mal poznať každý, kto chce hovoriť o intelektuálnych problémoch 20. storočia. Nechajme však už triedenie, pripomeňme, že súhrnom jeho intelektuálnych výkonov je nedokončené dielo Hospodárstvo a spoločnosť (*Wirtschaft und Gesellschaft*), ktoré z pozostalosti vydala Marianne Weber roku 1921 a 1922.

Dielo Maxa Webera by sme teda mohli charakterizovať ako pokus o integrálnu reflexiu doby, ako jeden z pokusov o vyjadrenie doby v myšlienke. Keď chceme pochopiť vývoj modernej spoločnosti a vnútornú „logiku“ súčasného myslenia o spoločnosti a dejinách, nezaobídeme sa bez poznania Weberovho diela, jeho rozličných aspektov: metodologických, teoretických i svetonázorových.

Weber's thinking about social stratification and the sociological aspects of religion, politics and law. The second group consists of Weber's thinking about the genesis of modern society, and modern capitalism. His work The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism from 1905 and Economic History (Outline of Universal Social and Economic History), which appeared in 1923, after Weber's death, play a key role here.

The third group consists of studies of the sociology of world religions. These continue his work about the Protestant ethic, and attempt to demonstrate by the method of contrast, the sources of the individuality of oriental cultures and the reasons for their differences from modern European culture.

We could continue the division of Weber's works into groups, including his historical studies, which especially concern Antiquity and the Middle Ages: for example his doctoral thesis and work for qualifying as a university lecturer. These cannot be assigned to the same group as, for example, his specifically sociological studies of the factors influencing the relations between nationalities in East Prussia, or studies of psycho-physical work in industry or his political and political science writings. There are also his lectures Science as a Vocation and Politics as a Vocation, which should be known to everyone who wants to express his views on the intellectual problems of the 20th century. But let us leave classification and acknowledge that the final summary of his intellectual achievements is the unfinished work Economy and Society, published from his remaining writings by Marianna Weber in 1921 and 1922.

We could describe the work of Max Weber as an attempt at an integrated reflection of his period, as an attempt to express an era in thought. When we want to understand the development of modern society and the internal "logic" of contemporary thinking about society and history, we cannot avoid knowledge of Weber's work and its various aspects: methodological, theoretical and world-view.

